

Asia: VN/13206/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi vetymarkkinalaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Luonnos hallituksen esitykseksi vetymarkkinalaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

ET pitää myönteisenä, että Suomeen valmistellaan omaa sääntelykehikkoa vetymarkkinoiden kehittämiseksi ja kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta.

Vetymarkkinalaki muodostaa keskeisen perustan Suomen vetytalouden rakentumiselle, teollisuuden vähähiilistymiselle, energiajärjestelmän integraatiolle sekä uuden vientiin perustuvan puhtaan teollisuuden synnylle. Lakiluonnos tunnistaa vetymarkkinan strategisen merkityksen sekä Suomen tavoitteen asemoitua johtavaksi vetytaloudeksi Euroopassa.

ET pitää tärkeänä, että lakiluonnoksessa tunnistetaan vetymarkkinan vaiheittainen kehittyminen ja sääntelyn asteittainen käyttöönotto. Säännellyn verkkoon pääsyn sekä säänneltyjen tariffien voimaantulo vasta vuodesta 2033 alkaen tarjoaa markkinalle tärkeän siirtymävaiheen, jonka aikana toimijat voivat kehittää liiketoimintamalleja, sopimusrakenteita ja investointeja ilman etukäteen lukittuvaa sääntelykehikkoa.

ET katsoo kuitenkin, että lakiluonnos on rakennettu ensisijaisesti tulevaisuuden putkiverkkopohjaisen vetymarkkinan oletukselle. Suomen vetytalouden alkuvaiheessa keskeisiä ratkaisuja ovat kuitenkin paikalliset vetyverkot, varastot sekä merivientiin perustuvat logistiset ratkaisut. Näiden asema ei ole täysin yksiselitteinen, ja lain toimeenpanossa tarvitaan vuoropuhelua viranomaisten ja hankkeiden toteuttajien välillä.

Pykäläkohtaiset perustelut

Meriviennin ja vientiterminaalien asema

Meriliikenteen infrastruktuuri on keskeinen vedyn ulkomaankaupan reitti, etenkin markkinan varhaisessa vaiheessa. ET pitää hyvänä lähtökohtana, että terminaaleissa noudatetaan neuvoteltua verkkoon pääsyä. Neuvotellussa infraan pääsyssä on keskeistä, että se on kolmansille osapuolille

avointa, syrjimätöntä, ja kapasiteetin jako tapahtuu läpinäkyvillä, markkinatoimijoille tasapuolisilla periaatteilla.

Terminaalien kapasiteetin jaon tulee tapahtua markkinaosapuolille mahdollisimman ennakoitavalla tavalla, mahdollistaen myös pitkäaikaiset kapasiteetin varaukset.

Vetyjärjestelmän kehittämissuunnittelussa tulee huomioida merivientiskenaariot täysivaltaisina vaihtoehtoina putkiviennille.

Tariffien ennakoitavuus ja vientiketjun kokonaiskustannukset

ET korostaa, että vetytuottaja voi joutua maksamaan erillisiä maksuja syötöstä verkkoon, varastoinnista, varaston käytöstä, terminaalipalveluista ja edelleen kuljetuksesta. Näiden maksujen kumuloituminen voi johtaa tilanteeseen, jossa kokonaiskustannus muodostuu kilpailukyvyn kannalta kestävämmäksi. Markkinatoimijoiden näkökulmasta on haasteellista, että eri vetyinfrastruktuurien tariffit määräytyvät eri sääntelylogiikoilla ja eri toimijoiden kautta ilman kokonaiskoordinaatiota. Tämä tekee kustannusten ennakkoinnista vaikeaa ja heikentää investointipäätösten perustaa.

Alkuvaiheen toimijoiden kustannusriski

ET katsoo, että vetyinfran rahoituksen tulee pääasiallisesti kerätä pitkällä aikavälillä vetyjärjestelmän käyttäjiltä. Tämän periaatteen lisäksi valtion rajoitetun rahoituksen tulee olla mahdollista.

Vetyinfra tulee nähdä osana valtiollista infraomaisuutta, joka mahdollistaa tasapuolisen, tehokkaan ja markkinaa tukevan infrastruktuurin syntymistä. Infran tukeminen julkisella rahoituksella on markkinaneutraalein tapa tukea vetymarkkinan syntyä, ja pitkällä aikavälillä kustannustehokkaampi ja pitkäaikaisempi tukimuoto kuin tuotannon tai käytön tuet.

ET esittää, että tariffimenetelmiin sisällytetään mekanismi, joka jakaa kustannuksia pitkälle aikavälille ja arvioidulle käyttäjäpohjalle. Lisäksi on perusteltua tarkastella kansainvälisiä esimerkkejä kustannusten jakamisesta, sekä valtion osallistumista vetyinfran kustannuksiin.

Kapasiteetin pitkäaikainen varaaminen ja ruuhkautumisen hallinta

ET korostaa, että suurten vetytuotanto- ja vientihankkeiden rahoitus edellyttää pitkäaikaisia kapasiteettioikeuksia verkkoon ja varastoihin.

ET toteaa, että ilman pitkäaikaista kapasiteetinvarausmahdollisuutta hankkeilla ei ole varmuutta toimitusketjusta, mikä heikentää rahoituksen saatavuutta.

ET esittää, että viranomaiset ja järjestelmävastaava kehittävät pitkäaikaiset kapasiteetinvarausmekanismit sekä läpinäkyvät kapasiteetinjakosäännöt.

Rajat ylittävä varastointi ja infrastruktuuri

ET pitää tärkeänä, että lakiluonnos tukee rajat ylittävää kauppaa, joka on Suomen vetytalouden keskeinen perusta.

ET toteaa, että rajat ylittävä varastointi edellyttää vielä puuttuvaa infrastruktuuria ja sääntelyn harmonisointia. Erityisesti Pohjois-Suomen ja Pohjois-Ruotsin välinen vetyinfrastruktuuri varastoineen tulee olemaan osapuolien yhteisessä käytössä rajan molemmin puolin.

ET esittää, että Suomi edistää aktiivisesti rajat ylittäviä ratkaisuja sekä sisällyttää verkonkehittämissuunnitteluun Suomesta Keski-Eurooppaan ja Ruotsiin, huomioiden sekä putki- että terminaali-infrastruktuurin.

ET pitää tarpeellisena, että lakiluonnos mahdollistaa infraan pääsyn rajoittamisen vihamielisestä kolmannesta maasta.

Maantieteellisesti rajatut vetyverkot

ET pitää tärkeänä, että maantieteellisesti rajattujen vetyverkkojen sääntely on mahdollisimman kevyttä. Erityisesti sääntelyn ei pidä luoda tarvetta fyysisille investoinneille, kuten varastoille, vaan toiminta tulee olla joustavasti järjestettävissä osapuolien kesken.

Liityntäputket ja tekninen sääntely

ET pitää liityntäputkimahdollisuutta tärkeänä, mutta katsoo, että liityntäputkeen liittyvät vastuut, rajapinnat ja turvallisuusvaatimukset ovat puutteellisesti määriteltynä.

ET korostaa, että vedyn erityispiirteet edellyttävät omaa teknistä sääntelyä ja valvontaa, jota liityntäputkien osalta ei vielä ole.

ET esittää, että liittymismenettelyt, rajapintastandardit ja tekniset vaatimukset tulee määrittää yksityiskohtaisesti alemman tason säädöksissä.

Uusi laki energiamarkkinoiden valvonnasta

Ottaen huomioon lakiin ehdotetut muutokset lain rakenteeseen ja sisältöön, ET pitää perusteltuna, että annetaan uusi laki markkinoiden valvonnasta. Hallituksen esitysluonnos näyttää lähtevän siitä, että muutokset tehdään vetymarkkinoista johtuvista syistä. Samaan aikaan, ET kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että osa muutoksista näyttää kohdistuvan sähkönmyyntiin ja sähköverkkoihin. Hallituksen esitysluonnoksen perustelut, miksi näitä muutoksia tehdään on osittain puutteelliset eivätkä anna kuvaa, mihin tarpeeseen tehty muutos vastaa (esimerkiksi 36 § ”Suurjännitejohdon hankeluvan peruuttaminen”) tai onko ehdotetussa pykälässä muutettu muuta kuin EU-lainsäädännön vaatimukset (esimerkiksi 23 § seuraamusmaksu”). Alla muut pykäläkohtaiset huomiot.

15 § Energiaviraston vahvistamat ehdot ja menetelmät: ET lähtee oletuksesta, että pykälään tehtävillä muutoksilla ei ole tarkoitus muuttaa nykytilaa, sillä hallituksen esitys ei anna viitteitä muusta. Samalla ET kiinnittää huomiota siihen, että pykälässä viitatus 18 §:n aineellisoikeudellisten perusteiden lista sisältää lakien nojalla annettuja säännöksiä, joka taas herättää kysymyksen siitä, että rajautuuko Energiaviraston mahdollisuus poiketa vahvistuspäätöksestä (15 §:n mukaisesti) ainoastaan lain taseeseen sääntelyyn.

36 § Suurjännitejohdon hankeluvan peruuttaminen: vaihtoehtojen 1) - 3) välistä puuttuu sana ”tai”.

45 § Energiaviraston tiedonsaantioikeus sähkökaupan, maakaasukaupan tai vetykaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksiköltä: kyseessä on uusi pykälä, joka antaa virastolle oikeuden saada tietoja datahubista valvonta-asioiden hoitamiseksi. ET pitää ehdotusta hyvänä ja tärkeänä.

53 § Julkisen varoituksen ja seuraamusmaksun julkistaminen: Uudessa pykälässä putoaa pois, että julkaisun voi jättää tekemättä, mikäli se vaarantaa energian tukkumarkkinoiden vakauden. ET tunnistaa, että uusi muotoilu vastaa REMIT II -asetuksen muotoilua, mutta esittää huolensa

muuttuneesta muotoilusta etenkin, kun sen vaikutuksia ei hallituksen esitysluonnoksella ole analysoitu.

Kaasumarkkinalain päivitys

Yleisiä huomioita

Lakiluonnos sisältää käsitteen aktiivisista asiakkaista. ET näkee, että biokaasun tuotantolaitosten ympärille voi syntyä käyttäjäyhteisöjä, jotka eivät ole verrattavissa perinteiseen kaasuverkkotoimintaan. Tuotantolaitokset syntyvät kuitenkin maatalousyritysten yhteyteen, jolloin aktiiviset asiakkaat ovat käytännössä yritystoimijoita. Turvallisuus- ja ympäristönäkökulmasta on tärkeää, että aktiivisia asiakkaita koskee samat velvollisuudet kuin muita kaasun tuottajia.

ET tukee pitkäaikaisten sopimusten mahdollistamista kaasun markkinaosapuolille. Tämä on sekä kaasun myyjien että ostajien etu, ja parantaa koko energiajärjestelmän huoltovarmuutta.

Toimivan vähittäismarkkinan kannalta on ET:n näkökulmasta kannatettavaa lisätä kuluttajan mahdollisuutta vertailla hintoja sekä sujuvoittaa myyjän vaihtoa. Kaasun vähittäismarkkina on Suomessa kuitenkin erittäin suppea ja pienenevällä uralla, joten hintavertailupalvelun toteutus tulee olla kevyt, kustannustehokas, ja helppo vähittäismyyjille. Suositeltava toteutustapa on yksinkertainen kommunikaatio esimerkiksi sähköpostitse, ilman tarkoitusta varten rakennettuja raskaita digitaalisia palveluja.

Lakimuutokset lisäävät viranomaisvastuita. ET ilmaisee huolensa viranomaisten riittävästä resursoinnista, ja resurssipuutteista johtuvasta kaupan tai projektien esteistä tai hidasteista. ET:n näkemys on, että Energiaviraston vastuulle tulisi pääasiassa markkinaa koskevaa valvontaa, ja teknisemmät valvontavastuut ovat luontevampaa toteuttaa Tukesin, alueellisten viranomaisten, tai tarkastuslaitosten toimesta.

Liite 2

Liitteessä 2 ehdotetaan biokaasun verotuksen kehittämistä niin, ettei jatkossa tarvittaisi paineenkorotusasemaa veroedun saamiseksi. ET pitää muutosta tarkoituksenmukaisena ja kannatettavana koska se mahdollistaa verkkoon kytkettyjen biokaasulaitosten rakentamisen huomattavasti nykytilannetta laajemmalle.

Liitteessä 2 ehdotetaan biokaasun H T -luokan määrittelyä myös teollisuuskäyttöön lämmityskäytön ohella. ET pitää täsmennystä tarkoituksenmukaisena ja kannatettavana.

Liitteessä 2 mainitaan lupamenettelyjen sujuvoittamisesta. ET pitää tätä hyvänä periaatteena. Erityisesti biokaasun tuotantolaitoksiin kohdistuu monenlaista raportointia pääasiassa uusiutuvan energian direktiivin velvoittamana. ET näkee, että saman sisältöistä raportointia eri viranomaisille tulee välttää ja karsia. Suositeltavaa olisi soveltaa esimerkiksi yhden asiointipisteen periaatetta, niin että jo raportoitu tieto olisi kaikkien samaa toimintaa valvovien viranomaisten käytössä.

Ystävällisin terveisin

Energiateollisuus ry

Heikki Lindfors

Johtava asiantuntija, vety ja kaasut

Energiateollisuus ry

heikki.lindfors@energia.fi

+358400 216 797

Lindfors Heikki
Energiateollisuus ry